

Βασίλης Δ. Αϊβαλιώτης

*του εκ Σύρου Θ. Ζαλάχα
του εξ Ηπείρου Γ. Μαλεσιόδη
του εκ Σερρών Ι. Δανιέλ
του εξ Ευρυτανίας Α. Μπέκιου*

Ξάνθη 2007

Άμοιρα μάρμαρα

Το ότι δημοσιεύονται αυτές οι σελίδες οφείλεται κατ' αρχήν στην, ευτυχή εν προκειμένω, τάση του ευγενέστατου κ. Γιώργου Δασκαλόπουλου, απογόνου πατριαρχικής οικογένειας από την Κιουτάχεια, να διακλαδίζει συνεχώς την αφηγηματική του ροή προς άλλα κάθε φορά θέματα. Έτσι, κουβεντιάζοντας προ μηνών για τα έργα και τις ημέρες της οικογένειάς του¹, αναδύθηκε, Κύριος οίδε βάσει ποίων συνειρμών, η ιστορία της καταστροφής της μαρμαρίνης πινακίδας του Νηπιαγωγείου Ζαλάχα, που βρίσκεται απέναντι από το σπίτι του.

Αλλά ας πάμε 60 τόσα χρόνια πίσω. Βουλγαρική κατοχή. Αύγουστος ήταν; Σεπτέμβριος; Στα 1944. Δύο, ντυμένοι με στολές πυροσβέστη², αμίλητοι, με μια σκάλα, καλέμι και βαριοπούλα, ήρθαν, έστησαν τη σκάλα, ανέβηκαν, χτύπησαν ώρα με το καλέμι. Από τότε που κατέβηκαν και μέχρι σήμερα, η μαρμαρίνη πλάκα με την χρυσή επιγραφή, εκεί στη γρανιτένια είσοδο του Νηπιαγωγείου Ζαλάχα, στο Σαμακώβ, έμεινε βουβή.

Η επιγραφοκτονία είναι συνηθισμένη στους ανθρώπους, η συνταγή γνωστή. Τι ορίζει τον «άλλο»; Γλώσσα, τέχνη, θέσμια; Αλλοιώστε τα, πελεκήστε τα, καλύψτε τα, γκρεμίστε τα. Κάπως έτσι πορευόμαστε, άλλος λίγο, άλλος πολύ. Από την πλευρά μας, τοπικά, ας θυμόμαστε την τύχη της επιγραφής στην οθωμανική γέφυρα του 4ου χιλιομέτρου. Στη θλιβρότερη εκδοχή του πράγματος οι ίδιοι οι φυσικοί φορείς μιας παράδοσης ρίχνουν στην ορφάνια γλώσσα και τέχνη και θέσμια.

Στην πόλη της Ξάνθης οι παλιές επιγραφές σε πέτρα είναι όλες-όλες γύρω στις δέκα και τα παλαιά μνημεία (στο μνημείο της Ευθαλίας Δαβίδοβιτς, στον Αη-Γιώργη, ας γίνει έλεος) λιγό-

1. Φωτογραφία του Θεοδώρου Ζαλάχα στο Νηπιαγωγείο Ζαλάχα, στο Σαμακώβ.

2. Ο παππούς του, ως εργολάβος, έχτισε το δικαστικό μέγαρο στην Κιουτάχεια και με τους γιους του την Εθνική Τράπεζα στην Ξάνθη. Για την οικογένεια ελπίζουμε πως θα επανέλθουμε στις φιλόξενες στήλες της Προσέγγισης.

2. Έτσι συμπλήρωσε την αφήγηση του Γ. Δασκαλόπουλου ο Βύρων Βαρσάμης, Σαμακοβιανό και αυτός παιδί.

2

2. Πορσελάνινο βάζο με φωτογραφία του Θεόδωρου Ζαλάχα σε προχωρημένη ηλικία, ίσως ένα ή δύο χρόνια προ του θανάτου του. Βρίσκεται στο Λαογραφικό Μουσείο της Φ.Ε.Σ. Η πληροφορία για την ύπαρξή του οφείλεται στον ιστορικό της Ξάνθης, κ. Πέτρο Γεωργαντζή.

3. Η πινακίδα του Νηπιαγωγείου Ζαλάχα πριν τον καθαρισμό της. Είναι ορατά τα υπολείμματα από την πρώτη επιγραφή με γαλάζιο χρώμα.

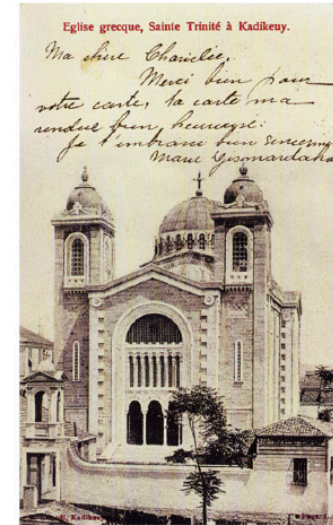

3

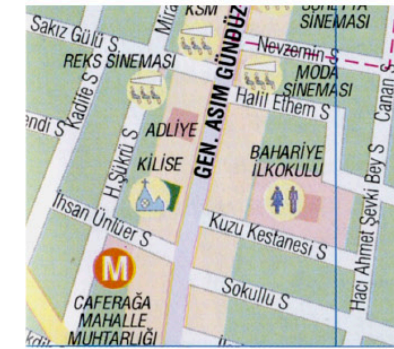
4. Η πινακίδα του Νηπιαγωγείου Ζαλάχα μετά τον καθαρισμό της. Οι διαστάσεις της είναι συνολικά 111 επί 59 εκ. ενώ η γραμμένη επιφάνεια έχει διαστάσεις 81 επί 28 εκ.

4

5

6

τερα από πέντε. Στην πινακίδα μας, λίγα χρόνια μετά τον βανδαλισμό, τα τραύματα καλύφθηκαν με γύψο και πάνω στη λεία επιφάνεια γράφτηκε (πού τότε η “πολυτέλεια” να σκαλιστούν πάλι τα γράμματα;) νέα επιγραφή με γαλάζιο χρώμα. Το σχολείο συνέχισε, όπως και πριν τον πόλεμο, να λειτουργεί ως τετρατάξιο 7ο Δημοτικό (του Ζαλάχα πάντα) και από κει αποφοίτησε πλήθος παιδιών, που όταν συνέχιζαν το Δημοτικό ή το Γυμνάσιο, πέρα από το ποτάμι, τα φώναζαν “Οι Ζαλαχαιοί”. Το Σαμακώβ, πάντα, για τους απέναντι “ψηλομύτες” αστούς της Παλιάς Πόλης ήταν δεύτερης κλάσης, εργατόκοσμος, επαγγελματίες, σπίτια λαϊκά. Αν δει κανείς τις παλιές καρτ ποστάλ συνήθως μόνο ως φόντο φαίνεται η συνοικία. Είτε πίσω από το (αρκετά φωτογραφημένο) στάδιο, είτε στην προέκταση της γέφυρας του Κόσυνθου (με τις διάφορες μορφές που είχε κατά καιρούς).

Το σχολείο μας ξανάγινε Νηπιαγωγείο γύρω στο 1970, όταν άρχισε να λειτουργεί, δίπλα στο γήπεδο του ΑΟΞ, το 7ο Δημοτικό Σχολείο. Νέα, πλαστική επιγραφή βιδώθηκε πάνω στο μάρμαρο, η σχολική ζωή συνεχίστηκε.

Πότε χτίστηκε το Νηπιαγωγείο; Όσο κι αν φαίνεται παράδοξο (και ίσως απαράδεκτο) δεν μπορέσαμε να διακριβώσουμε (δεν εντοπίσαμε γραπτή πηγή ή μνήμη αότου καταστράφηκε η πινακίδα) το έτος κατασκευής του. Ίσως η πληροφορία να υπάρχει στα ανέκδοτα ακόμη πρακτικά της Δημογεροντίας Ξάνθης³. Μετά το επιμελημένο καθάρισμα της πινακίδας, εκεί όπου προ του 1944 ήταν γραμμένο το έτος, διακρίνονται τα υπολείμματα των δύο αρχικών αριθμών 1 και 8. Το τρίτο (πολύ σημαντικό ψηφίο) εικάζουμε ότι μπορεί να είναι 6 ή 8 και το τέταρτο 1 ή 4. Έτσι προκύπτουν ως πιθανά έτη ανέγερσης τα: 1861, 1864, 1881 ή 1884. Το τελευταίο αποκλείεται λόγω του ότι στη διαθήκη του,

3. Από όσες συνεδριάσεις της δημογεροντίας Ξάνθης δημοσιεύτηκαν (Γερομιχαλός, 1968), μνεία γίνεται για το Νηπιαγωγείο και θέματα συναφή με συγγενείς του Ζαλάχα στις συνεδριάσεις με ημερομηνίες 4-9-1894, 26-7-1899, 3-9-1900 και 26-2-1907.

5. Ο ναός της Αγίας Τριάδας στη Χαλκηδόνα σε καρτ ποστάλ των αρχών του 20^{ου} αιώνα. Όταν ο Θ. Ζαλάχας συνέταξε τη διαθήκη του, τον Ιανουάριο του 1884 στο σπίτι της πεθεράς του, έβλεπε απέναντί του τον αρχικό, ξύλινο ναό της Αγίας Τριάδας, που οικοδομήθηκε το 1875 (δεν υπάρχει σήμερα). Ο νέος ναός θεμελιώθηκε το 1887 και τα εγκαίνιά του έγιναν στις 10-4-1905 (Ιορδάνογλου, 2000).

6. Απόσπασμα σύγχρονου χάρτη της περιοχής του ναού της Αγίας Τριάδος Χαλκηδόνας. Η κύρια όψη και είσοδος του ναού (δυτική) βρίσκεται στην οδό Hacı Sükrü, που έχει το ίδιο όνομα από το 1884 τουλάχιστον.

7

7. Είσοδος της Αγίας Τριάδος. Φωτογραφίζονται σε πρόσφατο ταξίδι μας (9-10/10/2005) ο ευγενής εφημέριος π. Βασίλειος Κομνηνός (από το Σχοινούδι της Τμβρου) και οι φίλοι συνταξιδιώτες και μέλη του ΠΑΚΕΘΡΑ Χ. Αδαμαντίδης, Φ. Οικονόμου και Γ. Παπακωστής.

8

8. Το οστεοφυλάκιο του Κοιμητηρίου της Χαλκηδόνας, στη θέση Uzun Bayır=Μακρός Λειμών, όπου ο Μέγας Κωνσταντίνος ενίκησε τον Λικίνιο. Έρευνα για εντοπισμό μνημάτων με ονόματα μελών των οικογενειών Στάλιου ή Ζαλάχα δεν είχε θετικό αποτέλεσμα. Προ του 1892 το κοιμητήριο βρισκόταν σε άλλη θέση, περί τα 500 μέτρα από το Ναό της Αγίας Τριάδος, όπου σήμερα εμπορικές οικοδομές. Εκεί κατά πάσα πιθανότητα ετάφη ο Θ. Ζαλάχας. Σε επόμενο ταξίδι (30-31/10/2005) άκαρπη, επίσης, απέβη συστηματική έρευνα στο κοιμητήριο της νήσου Χάλκης, όπου κατά μία πληροφορία (Αποστολίδης, 1932) ετάφη ο Π. Στάλιος.

γραμμένη στο σπίτι της πεθεράς του Φωτίτσα⁴ στη Χαλκηδόνα της Κωνσταντινούπολης, στην οδό Χ. Σοκρή⁵, απέναντι από το Ναό της Αγίας Τριάδας τον Ιανουάριο του 1884, ο Ζαλάχας αναφέρει «.....εις την διατήρησιν του εν Ξάνθη Νηπιαγωγείου όπερ και εγώ ήδη διατηρώ». Τα έτη 1861 και 1864 πρέπει μάλλον να αποκλειστούν δεδομένου ότι τότε ο Ζαλάχας πρέπει να ήταν περίπου 30 ετών και μάλλον δεν θα είχε τα οικονομικά μέσα αλλά και τον σχετικό ψυχισμό να γίνει δωρητής ενός σχολείου στη γενέτειρά του Ξάνθη. Απομένει ως πιθανότερο έτος το 1881 κατά το οποίο –τι εξαιρετική σύμπτωση, αν αυτό ισχύει– ο πεθε-

- 4. Φωτεινή, σύζυγος Παναγιώτη Στάλιου. Δεν μας είναι γνωστό το πατρικό της επώνυμο.
- 5. Η κανονική γραφή είναι Hacı Sükrü Sok.

9

9. Εγκαίνια του ναού της Αγίας Τριάδος στις 10-4-1905. Η περί τον ναό κινούμενη πομπή πρέπει να βρίσκεται στη νότια πλευρά του, προς την σημερινή οδό İhsan Üplüer. Το μικρό ξύλινο κτίσμα στη γωνία φαίνεται και στην καρτοστάλ της ίδιας εποχής (φωτ. 5), το δε μεγάλο κτίσμα στο βάθος, επί της οδού Hacı Sükrü, ή κάποιο από τα γεγονικά του προς τα δεξιά (που δεν φαίνονται στη φωτογραφία), ανήκε στη σύζυγο του Παναγιώτη Στάλιου, Φωτίτσα.

10

11

ρός του Παναγιώτη Στάλιος προσφέρει στην Ελληνορθόδοξη Κοινότητα Ξάνθης το δικό του Νηπιαγωγείο, στη συνοικία Μητροπόλεως. Έστω και το παρόν σημείωμα μνημόσυνο στους δύο άνδρες και στις αναφερόμενες στις κτητορικές επιγραφές συζύγους τους Φωτεινή και Αικατερίνη. Τον Θ. Ζαλάχα, τιμούσε

10. Το τμήμα της οδού Hacı Sükrü, που βρίσκεται απέναντι από την κύρια είσοδο της Αγίας Τριάδος. Όλες οι οικοδομές πλην μιας είναι σύγχρονες. Η παλαιά εικόνα του δρόμου άλλαξε μετά το τέλος του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου, όταν σταδιακά κατεδαφίστηκαν οι προϋπάρχουσες οικοδομές.

11. Η μαρμάρινη πνακίδα πάνω από τη μνημειώδη είσοδο του Νηπιαγωγείου Στάλιου. Έχει διαστάσεις 145 επί 53 εκ. Η κατασκευή της είναι όμοια με την πνακίδα Ζαλάχα, ο τύπος όμως των γραμμάτων διαφορετικός. Απορίας άξιον είναι το πως η επιγραφή στο Νηπιαγωγείο Στάλιου διέφυγε του βανδαλισμού.

12α

12, 12α. Ο Θεόδωρος Ζαλάχας και η σύζυγός του Αικατερίνη του Παναγιώτη και της Φωτεινής Στάλιου, φωτογραφημένοι στο στούντιο του συροκαθολικού Pascal Sebah, ενός των σημαντικότερων φωτογράφων της Κωνσταντινούπολης. Μελετώντας, με βάση το εξαίρετο βιβλίο της E. Özendes, τον οπισθότυπο της χονδροχάρτονης αυτής φωτογραφίας προκύπτει ότι τραβήχτηκε μεταξύ των ετών 1880-1883, περί τα δύο έτη δηλαδή προ του θανάτου του Θ. Ζαλάχα.

12

το Σχολείο μέχρι τον πόλεμο με ειδική τελετή, κατά την οποία αρχικά απαγγελλόταν ένα ποίημα με τέσσερις στροφές. Το μεγαλύτερο μέρος από το ποίημα αυτό παρατίθεται παρακάτω όπως το ανεκάλεσαν στη μνήμη τους ο κ. Γιώργος Δασκαλόπουλος και κυρίως η κ. Αφροδίτη Παπαδοπούλου, η οποία και το απήγγειλε κατά τα έτη 1937, 38 και 39, ως μαθήτρια της Β', Γ' και Δ' τάξεως του Δημοτικού Σχολείου Ζαλάχα:

*Θεόδωρος Ζαλάχας ήτανε τ' όνομά σου
Μεγάλη και ευγενική η καρδιά σου
Είχες προτερήματα πολλά
Άτεκνος, και με μια καρδιά
ποθούσες πάντα να γενεί
η χώρα μας μεγάλη.
Μια δέηση και μια ευχή
μια προσευχή μονάχα
που ν' ακουστή στον ουρανό
στη μνήμη του Ζαλάχα.
Τι κι αν μας έλειψες τι
Θεόδωρε Ζαλάχα
εμείς τα ελληνόπουλα
θα ευγνωμονούμε πάντα
το όνομά σου αείμνηστε
Θεόδωρε Ζαλάχα.
Αιωνία σου η μνήμη.*

Ποιό όμως ήταν το κείμενο της επιγραφής του Νηπιαγωγείου πριν καταστραφεί το 1944; Όπως φαίνεται στη φωτογραφία 3 η επιγραφή είχε τρεις σειρές κειμένου. Η πρώτη δεν μπορεί παρά

να έγραφε ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟΝ. Για την τρίτη γραμμή, το έτος ανέγερσης, μιλήσαμε ήδη. Η μεσαία και μεγαλύτερη γραμμή πρέπει να ανέφερε, σε πτώση γενική, το όνομα του δωρητή. Κατ' ελάχιστο δηλαδή ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΖΑΛΑΧΑ (14 χαρακτήρες και ένα κενό). Όμως ο αριθμός των γραμμάτων που φαίνεται ότι υπήρχαν στη δεύτερη γραμμή της επιγραφής είναι σημαντικά μεγαλύτερος. Μία περίπτωση θα ήταν να αναγραφόταν και το όνομα του πατέρα του δωρητή, δηλαδή στη δεύτερη γραμμή να έγραφε: ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΖΑΛΑΧΑ. Τέλος, μία άλλη περίπτωση θα ήταν να αναγραφόταν, αντί του πατρωνύμου, το όνομα της συζύγου του, δηλαδή: ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΚΑΙ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ ΖΑΛΑΧΑ (όπως ακριβώς και στην κτητορική επιγραφή του Νηπιαγωγείου Στάλιου).

Από την προσεκτική παρατήρηση των σωζομένων υπολειμμάτων των γραμμάτων και της θέσης τους στην επιγραφή, τείνουμε να καταλήξουμε ότι ισχύει η τελευταία εκδοχή (ενδεχομένως χωρίς τη λέξη ΚΑΙ ανάμεσα στα ονόματα ή με μόνο το γράμμα Κ ή την ύπαρξη μίας παύλας ή του συμβόλου &).

Σε συνεννόηση με το Δήμο Ξάνθης και την Διεύθυνση του Σχολείου ήδη έχει τοποθετηθεί η σύγχρονη επιγραφή σε άλλο σημείο του κτιρίου και μας έχει δοθεί η άδεια να τοποθετήσουμε επάνω από τη φθαρμένη επιγραφή μία νέα, χαραγμένη σε διάφανο υλικό (πλεξιγκλάς), στις ακριβείς διαστάσεις και το χρώμα της αρχικής επιγραφής (χρυσοαφί, σύμφωνα με τις αναμνήσεις των παλαιότερων), με το κείμενο το οποίο θα καταλήξουμε να δεχτούμε ως εγγύτερο στο αρχικό. Έτσι πιστεύουμε πως και η ιστορία του βανδαλισμού της επιγραφής δεν εξαλείφεται και κάπως αποκαθίσταται η αρχική μορφή της. Τέλος ελπίζουμε πως, με τη φροντίδα του Δήμου Ξάνθης, η είσοδος της αυλής του Νηπιαγωγείου, όπου η επιγραφή, θα καθαριστεί από τα διάφορα στρώματα βαφών και θα ξαναλάμπουν οι γρανιτένιοι μονόλιθοί της.

Ευχαριστίες οφείλουμε:

Στη διευθύντρια του Νηπιαγωγείου και τις δασκάλες για τη φιλική τους συμπεριφορά και την άδεια που μας έδωσαν να φροντίσουμε τη μαρμάρινη πινακίδα. Στους φίλους και μέλη του ΠΑΚΕΘΡΑ Χ. Αδαμαντίδη, Φ. Οικονόμου, Χ. Πάντσου και Γ. Παπακωστή για τη χαρά της αποτελεσματικής συνεργασίας. Στο Δήμαρχο Ξάνθης για τη συναντίληψή του. Στους αιδεσιμότετους π. Βασίλειο Κομνηνό και π. Κασσιανό της Μητροπόλεως Χαλκηδόνος. Στη Φ.Ε.Ξ. για την άδεια φωτογράφησης του βάζου με τη φωτογραφία του Θ. Ζαλάχα. Τέλος θερμά ευχαριστούμε την κ. Μαρία Σπανού, τετάρτης εξ αγχιστείας γενεάς συγγενή του Θ. Ζαλάχα⁶, η οποία μας προσέφερε προς φωτογράφηση και δημοσίευση τις δύο παλαιές και πολύτιμες φωτογραφίες του Θ. Ζαλάχα και της γυναίκας του, αντίγραφο της διαθήκης του, καθώς και τα έγγραφα των ετών 1949 και 1951.

6. Ο σύζυγός της Κωνσταντίνος ήταν γιος της Αγαθονίκης Κοντογιάννη-Σπανού θυγατέρας της Φρόσως. Η Φρόσω Δήμου ήταν θυγατέρα της Αναστασίας, αδελφής του Θ. Ζαλάχα.

Άμοιρα μάρμαρα ..συνέχεια

Μετά τη δημοσίευση του άρθρου (Σεπτέμβριος 2005) η εργασία ολοκληρώθηκε και σήμερα βρίσκεται τοποθετημένη ακριβώς επάνω από την παλιά επιγραφή μια πινακίδα από plexiglass πάχους 10 χιλιοστών, με χαραγμένο επάνω της το αρχικό κείμενο (φωτογραφία 13).

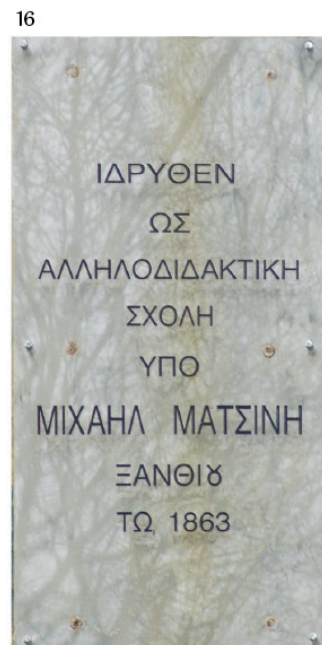

Όμως το πράγμα είχε συνέχεια. Στις αρχές Οκτωβρίου 2005, σε σχετική με την επιγραφή Ζαλάχα συζήτηση ο κ. Πέτρος Γεωργαντζής μας πληροφόρησε πως την ίδια τύχη είχαν και οι δύο μεγαλύτερες μαρμάρινες κτητορικές επιγραφές στην παλιά κύρια είσοδο του Α΄ Δημοτικού Σχολείου. Φαίνεται πως, το ίδιο συνεργείο φόνου ελληνικών γραμμάτων, είχε περάσει τον Κόσυνθο, ανέβηκε στην Πλατεία Μητροπόλεως, έστησε πάλι τη σκάλα του στην πρόσοψη του καλλίστου των εκπαιδευτηρίων μας και άρχισε να δουλεύει τη βαριοπούλα και το καλέμι.

Ζεσταμένοι όπως ήμασταν από την εμπειρία με την επιγραφή Ζαλάχα, δεν αφήσαμε την πρόκληση αναπάντητη. Από τα τέλη του 2005 οι Ξανθιώτες και οι επισκέπτες της πόλης μας μπορούν να διαβάσουν πάλι τα κείμενα που υπήρχαν κάποτε σκαλισμένα στα άμοιρα μάρμαρα του Α΄ Δημοτικού, δωρεά του Μιχαήλ Ματσίνη (1789-1873).

14, 15. Κανείς δεν θα μπορούσε να υποπτευθεί (εκτός αν από πριν το ήξερε) πως κάτω από χρώματα και σοβάδες υπήρχαν οι παλιές, τραυματισμένες και λησμονημένες, κτητορικές πινακίδες του Ιου Δημοτικού Σχολείου. Ο επίπονος καθαρισμός των πινακίδων έγινε (όπως και εκείνης στο Νηπιαγωγείο Ζαλάχα), με τη συμμετοχή των μελών του ΠΑΚΕΘΡΑ Χριστόδουλου Αδαμαντίδη και Γιώγου Παπακωστή (στις φωτογραφίες φαίνεται η αριστερή πινακίδα).

16, 17. Πολλές ώρες πέρασαν μελετώντας πάνω στη σκάλα τα καθαρισμένα μάρμαρα αλλά και μπροστά στην οθόνη του υπολογιστή ώστε να διαβαστούν τα (ευτυχώς όχι πλήρως κατεστραμμένα) κείμενα των επιγραφών και να γίνουν με τη βοήθεια του Χρήστου Πάντογλου (από τα ιδρυτικά μέλη του ΠΑΚΕΘΡΑ) τα μοντέλα των επιγραφών. Οι δύο κτητορικές πινακίδες του Ιου Δημοτικού Σχολείου Ξάνθης τοποθετήθηκαν στη θέση τους λίγο πριν τελειώσει το 2005.

Το πλήρες κείμενο της διαθήκης του Θεοδώρου Ζαλάχα.

(Από έγγραφο του 1908 που μας ενεπιστεύθη η κ. Μαρία Σπανού).

Πρακτικά Συνεδριάσεως (εκτάκτου) του εν Κωνσταντινουπόλει Ελληνικού Προξενικού Δικαστηρίου της 24 Σεπτεμβρίου 1884. Δικασταί: Πρόεδρος Ιωάννης Ναούμ, Πάρεδροι Νικ. Σκωτίδης τακτικός και Αθαν. Πηνιατώρος αναπληρωματικός απουσιάζοντος του ετέρου τακτικού Παρέδρου Γ. Σεμπέλλου. Γραμματεύς Απ. Σουνόπουλος.

Δημοσίευσις της μυστικής διαθήκης του αποβιώσαντος Θεοδ. Ζαλάχα.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ

Ο Πρόεδρος εκάλεσεν εις Συνεδρίασιν το Δικαστήριον, ήτις εγένετο δημοσία εν τη δι' ακροατήριον ωρισμένη αιθούση του Προξενικού καταστήματος προς δημοσίευσιν της μυστικής διαθήκης του αποβιώσαντος Θεοδ. Ζαλάχα, αποσταλείσης αυτώ παρά του Διευθυντού του Προξενικού Γραφείου παρ' ώ είχε κατατεθεί παρά του διαθέτου. Ο Πρόεδρος λαβών τον φάκελλον τούτον εσφραγισμένον και φέροντα επί μεν της μιάς πλευράς έξ σφραγίδας του διαθέτου επί ερυθρού Ισπανικού κηρού με τα αρχικά επ' αυτών στοιχεία του ονοματεπιθέτου αυτού Θ.Ζ. αίτινες εξετασθείσαι ευρέθησαν αλύμαντοι επί δε της ετέρας την εξής επιγραφήν:

«Μυστική διαθήκη του Θεοδ. Ζαλάχα, κατατεθείσα εις το Προξενικόν Γραφείον της εν Κωνσταντινουπόλει Βασιλικής Ελληνικής Πρεσβείας της ενδεκάτην Ιανουαρίου του χιλιοστού οκτακοσιοστού ογδοηκοστού τετάρτου έτους και ώραν τρίτην μ.μ. διά της υπ. αριθ. 12 και υπό σημερινήν χρονολογίαν πράξεως καταθέσεως, συνταχθείσης εν Καδίκιοϊ ή Χαλκηδόνι.

Εν Καδίκιοϊ ή Χαλκηδόνι την ενδεκάτην Ιανουαρίου του χιλιοστού οκτακοσιοστού ογδοηκοστού τετάρτου έτους. Ο καταθέτης Θ. Ζαλάχας.

Οι μάρτυρες Χαριλ. Σταυρινάκης, Θ. Κουμαριανός, Δ. Ιωαννίδης.»

Ο υποδιευθυντής Κ. Πανουργιάς ήνοιξε τούτον μετά προσοχής δια μαχαιριδίου και εξήγαγεν εξ αυτού την μυστικήν διαθήκην του Θ. Ζαλάχα, ήν ενεχείρισε τω Γραμματεί όστις ανέγνωσε ταύτην δημοσία επ' ακροατηρίω, μεγαλοφώνως και ευκρινώς, έχουσαν ως εξής:

«Θ. Ζαλάχας. Μυστική διαθήκη. Εν Καδίκιοϊ Κωνσταντινουπόλεως σήμερα την τετάρτην του μηνός Ιανουαρίου του χιλιοστού οκτακοσιοστού ογδοηκοστού τετάρτου έτους, ημέραν Τετάρτην και ώραν ενδεκάτην π.μ. εν τη οικία της πενθεράς μου Φωτίτσας Παναγ. Στάλλιου κειμένη ενταύθα κατά την οδόν Χ. Σοκρή, απέναντι της εκκλησίας της Αγίας Τριάδος, ο υποφαινόμενος Θ. Ζαλάχας, δημότης Σύρου, έμπορος γεννηθείς εν Ξάνθη της Θράκης και παρεπιδημών ενταύθα, έχων σώας τας φρένας, συντάττω και γράφω ιδιοχείρως την παρούσαν μου ιδιόχειρον, μυστικήν διαθήκην αυτοπροαιρέτως και αυτοθελόντως, περιέχουσαν την τελευταίαν ελευθέραν και αληθή θέλησίν μου επιθυμών προ πάντων να εκπληρώσω δια της παρούσης διαθήκης

18a

18

18, 18a. Η Αικατερίνη Ζαλάχα χήρα ήδη, φωτογραφημένη, με βάση τον οπισθότυπο της φωτογραφίας, περί το 1894 στο στούντιο των συνεταιρισμένων πλέον φωτογράφων Sebah και Policarpe Jaillier. Δεκατρία χρόνια αργότερα, το 1907 η Αικ. Ζαλάχα εξακολουθεί να ζει στη Χαλκηδόνα, πολύ πιθανόν στο πατρικό της σπίτι. Το γεγονός εξακριβώνεται από υποσημείωση στο Ημερολόγιο Χρυσογόνη 1908, όπου αναφέρεται: Το προεδρείον της Φιλοπτώχου εν Χαλκηδόνι Αδελφότητος των Κυριών αποτελείται νυν εκ των αξιοτίμων δεσποινών Αθηνάς Α. Φωτιάδου, προέδρου, Μαρίας Γ. Σαριδάκη, Σοφίας Ελάσσογλου, Αικατερίνης Ζαλάχα, Βιργινίας Γ. Σφρέτκοβιτς και Ελένης Δ. Σαρίδου.

μου ιερώτατον προς την προσφιλή Πατρίδα μου καθήκον μη έχων συγγενή ανιόντα και κατιόντα.

Άρθρον Α. Εγκαθιστώ κληρονόμον μου τον ανεψιόν μου Στέφανον Μιχ. Δήμου, όστις θέλει λάβει ούτος εκ της περιουσίας μου το εκ του Φαλκιδίου νόμου αναγραφόμενον τέταρτον¹. Εν ή περιπτώσει ο Στέφανος Μ. Δήμου αποβιώσει άτεκνος, αποκαθιστώ κληρονόμους τους αδελφούς αυτού και ανεψιούς μου Δημήτριον και Ηλιάν Μιχ. Δήμου, ούς επίσης αποκαθιστώ κληρονόμους και επί της κληρονομικής μερίδος του Στεφάνου.

Άρθρον Β. Εις την αγαπητήν μου σύζυγον Αικατερίνην Θ. Ζαλάχα θυγατέρα Παναγιώτη Στάλλιου κληροδοτώ 100.000 νέας δραχμάς² τας οποίας έχω καταθέσει επί τόκω εις την εν Αθήναις Εθνικήν Τράπεζαν της Ελλάδος δια δέκα έξ συνεχή έτη από της ημέρας της καταθέσεως και τας οποίας να μη δύναται αύτη να αποσύρη εξ αυτής ουδέ να διαθέση προ της λήξεως της ανωτέρω προθεσμίας. Μετά την λήξιν των δέκα έξ ετών η σύζυγός

1. Για τον κύριο κληρονόμο του Θ. Ζαλάχα δεν γνωρίζουμε έως σήμερα περισσότερα. Ίσως να ήταν στενός συνεργάτης του, ή ο πρωτότοκος της Αναστασίας, ή ο αγαπητότερος εκ των ανεψιών του. Ο Φαλκίδειος Νόμος θεοπίστηκε περί το 40 π.Χ. από το ρωμαίο Δήμαρχο Publius Falciidius. Η κύρια διάταξή του εξασφάλιζε στους κληρονόμους το 1/4 τουλάχιστον μιας κληροδοτούμενης περιουσίας. Το ποσό που κληροδότησε ο Θ. Ζαλάχας στον ανεψιό του Στέφανο ανερχόταν (όπως έμμεσα προκύπτει από τα στοιχεία της διαθήκης) σε 113.000 νέες δραχμές. Η συνολική του περιουσία σε ρευστό ήταν της τάξης των 450.000 νέων δραχμών.
2. Η αλλαγή σε νέες δραχμές έγινε ουσιαστικά το 1870 (η Ελλάδα εντάχθηκε το 1867 στη Λατινική Νομισματική Ένωση και η αξία της χρυσής δραχμής ορίστηκε ίση προς ένα χρυσό γαλλικό φράγκο).

μου θέλει λαμβάνει τους τόκους του ειρημένου ποσού των εκατόν χιλ. δραχμών μετά τον θάνατόν μου.

Άρθρον Γ. Εκτός των ανωτέρω εκατόν χιλιάδων νέων δραχμών δίδω εις την σύζυγόν μου Αικατερίνην το εισόδημα των τριών αποθηκών μου των κειμένων εν Ξάνθη, όπως δια του εισοδήματος αυτών διατηρή το εν Ξάνθη Νηπιαγωγείον, το οποίον και εγώ διατηρώ. Η μία των αποθηκών τούτων είναι εικονικώς εγγεγραμμένη επ' ονόματι της συζύγου μου η ετέρα επίσης είναι εγγεγραμμένη εικονικώς επ' ονόματι της αποθανούσης αδελφής μου Αναστασίας Μ. Δήμου, ανήκουσιν όμως αμφοτέραι αποκλειστικώς εις την απόλυτον κυριότητά μου.

Άρθρον Δ. Προσέτι κληροδοτώ εις την σύζυγόν μου Αικατερίνην την χρήσιν των δύο οικιών μου, εν όσω ζη μετά των εν αυταίς επίπλων εκ των οποίων οικιών η μεν μία κείται εν Ξάνθη και είναι εγγεγραμμένη εικονικώς κατά το ήμισυ εις την σύζυγόν μου κατά δε το έτερον ήμισυ εις την αποθανούσαν αδελφήν μου Αναστασίαν ανήκει όμως εις την αποκλειστικήν ιδιοκτησίαν μου, η δε δευτέρα κείται εν Καδίκιο³ και είναι εγγεγραμμένη επ' ονόματί μου. Η σύζυγός μου έχει την υποχρέωσιν να έχη υπό ασφάλειαν αμφοτέρας τας οικίας ταύτας πάντοτε εις αναγνωρισμένα ασφαλιστικά καταστήματα ασφαλίζουσα την μεν εν Καδίκιοι αντι λιρών Αγγλικών 2.000 την δε εν Ξάνθη αντί Τουρκικών λιρών 1.000. Εν ή περιπτώσει δεν ασφαλίση ως ανωτέρω παραγγέλλω, την μίαν ή αμφοτέρας, υπόκειται και υποχρεούται η σύζυγός μου Αικατερίνη εις πάσαν τυχόν ζημίαν γεννησομένην εκ ταύτης της παραλήψεως αφαιρουμένου του ποσού της ζημίας υπό του ανωτέρω εις αυτήν δεδομένου κληροδοτήματος των εκατόν χιλιάδων νέων δραχμών των κατατεθειμένων ως είρηται εις την Εθνικήν Τράπεζαν. Εν ή περιπτώσει δε καθ' ήν ήθελε συμβεί πυρκαϊά και η ασφάλεια ήθελε πληρώση το ανωτέρω ποσόν, το ποσόν τούτο μεταβαίνει κατά κυριότητα εις τους εκ της αδελφής μου Αναστασίας τρεις υιούς και τέσσαρας θυγατέρας κατ' αναλογίαν της μερίδος εκάστου αυτών. Αι οικίαι αύται ανήκουσιν αμέσως μετά τον θάνατόν μου εις τους ειρημένους τρεις ανεψιούς μου και τέσσαρας ανεψιάς μου κατ' αναλογίαν της μερίδος εκάστου αυτών. Η δε σύζυγός μου να έχη μόνον την χρήσιν των ανωτέρω δύο οικιών, ως ανωτέρω παραγγέλλω μέχρι του θανάτου αυτής και εφόσον μέχρι του θανάτου αυτής υπάρχουν αι εν λόγω οικίαι.

Άρθρον Ε. Εν ή περιπτώσει η σύζυγός μου Αικατερίνη έλθη εις δεύτερον γάμον απώλεσε τα δοθέντα αυτή κληροδοτήματα και δικαιώματα, ά χορηγώ εις αυτήν διά της παρούσης διαθήκης μου εκτός του κληροδοτήματος των 100.000 νέων δραχμών, το οποίον κληροδοτώ αύτη ως ανωτέρω, τηρούσα τους όρους υπό τους οποίους το κληροδοτήμα τούτο αναγράφεται εις την παρούσαν διαθήκην μου. Εν τη περιπτώσει ταύτη, καθ' ήν ήθελε έλθη η σύζυγός μου εις δεύτερον γάμον, καθώς και εν περιπτώσει θανάτου αυτής παραγγέλλω τα εισοδήματα των εν Ξάνθη κειμένων τριών αποθηκών μου να χρησιμεύσωσιν αιω-

3. Το σπίτι του Ζαλάχα στην Ξάνθη, υπάρχει σήμερα (νεότερη κατασκευή) στην οδό Ζαλάχα 23, στη συνοικία Σαμακώβ. Το σπίτι στη Χαλκηδόνα αγνοούμε που βρισκόταν.

νίως και επ' άπειρον εις την διατήρησιν του εν Ξάνθη Νηπιαγωγείου όπερ και εγώ ήδη διατηρώ. Εις το Νηπιαγωγείον τούτο κληροδοτώ τας ειρημέναις ταύτας αποθήκας, όπως διά του εισοδήματος αυτών διατηρείται και λειτουργή. Η διαχείρησις δε των εισοδημάτων τούτων προς διατήρησιν του ειρημένου Νηπιαγωγείου θέλει γίνεσθαι τη κοινή συμπράξει και συνεννοήσει του εκάστοτε Αρχιερέως Ξάνθης, του εκάστοτε Υποπροξένου ή Προξενικού Πράκτορος της Ελλάδος αυτόθι και δύο πλησιεστέρων συγγενών μου.

Άρθρον ΣΤ. Προσέτι αφήνω εις τα ανεψιάς μου, θυγατέρας της αδελφής μου Αναστασίας Μ. Δήμου, Ειρήνην, Φρόσω, Μαθίλδην ανά 20.000 νέας δραχμάς εις εκάστην, εις δε την Βικτωρίαν Μ. Δήμου, ανεψιάν μου επίσης⁴, δραχμάς νέας 15.000. Τα τέσσερα ταύτα κληροδοτήματα θέλουσι μείνη κατατεθειμένα εις την Εθνικήν Τράπεζαν, θέλουν δε λαμβάνη μόνον τους τόκους αυτών. Κατά τον γάμον δε εκάστης αυτών, εξαιρουμένης της Βικτωρίας, δύναται η ερχομένη εις γάμον να λάβη εκ του υπέρ αυτής κληροδοτήματος τέσσαρας χιλιάδας νέας δραχμάς εκ των οποίων δύο μεν χιλιάδαι θέλουσι παραδοθή εις τον μελλονύμφον, αι δε λοιπαί θέλουσι χρησιμεύση δια την κατασκευήν των προικικών πραγμάτων, το δε υπόλοιπον του κληροδοτήματος θέλει μένη κατατεθειμένον εν τη ανωτέρω Τραπεζή χωρίς αύται να δύνανται να παραλάβωσιν αυτό μέχρι του θανάτου αυτών, ότε, εάν μεν η αποβιώσασα εγκαταλείπη τέκνα, ταύτα θέλουσι κληρονομή το κληροδοτήμα τούτο, δυνάμενα να λάβωσι τούτο μόνον μετά την ενηλικίωσίν των, εάν δε δεν εγκαταλείπη τέκνα αι επιζώσαι ανεψιαί μου, εκ των ανωτέρω ειρημένων τεσσάρων, θέλουσι κληρονομή την αποβιώσασαν, εκάστη κατ' αναλογίαν της μερίδος της.

Άρθρον Ζ. Προσέτι αφήνω εις τους ανεψιούς μου Δημήτριον και Ηλίαν υιούς της αδελφής μου Αναστασίας Μ. Δήμου, ανά 10.000 νέας δραχμάς εις έκαστον. Εάν τις των ειρημένων τούτων ανεψιών μου αποβιώση άτεκνος το υπολειπόμενον εκ του διδομένου εις αυτόν κληροδοτήματος θέλει μεταβαίνει εις τους επιζώντας δύο ετέρους άρρενας ανεψιούς μου αποκλεισμένων των θηλέων. Επίσης ρητώς παραγγέλλω να μη λάβωσι το υπό του Φαλκιδείου νόμου αναγραφόμενον τέταρτον της περιουσίας μου και οι αδελφοί του και ανεψιοί μου Δημήτριος και Ηλίας. Εν ή περιπτώσει ο ειρημένος Στέφανος κληρονόμος μου αποβιώσῃ, θα υπεισέλθωσιν ούτοι, ως άνω είρηται, εις τα δικαιώματα αυτού.

Άρθρον Η. Προσέτι αφήνω εις το έκθετον όπερ ανέλαβον και έχω εν τη οικία μου και το οποίον ονόμασα Κωνσταντίνον⁵ Ζαλάχαν δραχμάς νέας 20.000, το δε ποσόν τούτο θέλει κατατεθεί επί τόκω εις την Εθνικήν Τράπεζαν. Τα μεν πρώτα τέσσερα έτη από σήμερα θέλει λαμβάνει τους τόκους του ποσού τούτου η σύζυγός μου προς διατροφήν και εκπαίδευσιν του παιδός τούτου το οποίον θέλει σπουδάσει εις τι σχολείον Ελληνικών των εν

4. Ίσως η Βικτωρία να ήταν θυγατέρα του Μ. Δήμου από προγενέστερο γάμο του (συνεπώς ήταν η μεγαλύτερη από τις 4 αδελφές Δήμου) και προγονή της Αικατερίνης, αδελφής του Θ. Ζαλάχα.
5. Πολύ πιθανόν Κωνσταντίνος να ήταν το όνομα του πατέρα του Θ. Ζαλάχα.

Κωνσταντινουπόλει. Μετά δε το τέταρτον έτος, οι ετήσιοι τόκοι του ποσού θέλουσι κατατίθεσθαι επίσης εις την Εθνικήν Τράπεζαν επί τόκω μέχρι της ενηλικιώσεως του παιδός τούτου από της ενηλικιώσεώς του δε και εντεύθεν θέλει λαμβάνει μόνον τους τόκους τού τε πρώτου ποσού των είκοσι χιλιάδων νέων δραχμών ως και του προστεθέντος ποσού των τόκων, οτινες έσονται κεφάλαιον τοκοφόρον. Εν περιπτώσει καθ' ήν ο παις ούτος Κωνσταντίνος Ζαλάχας αποβιώσει άτεκνος ολόκληρον το κεφάλαιον θέλει περιέρχεσθαι εις τους ανωτέρω τρεις ανεψιούς μου και τέσσαρας ανεψιάς μου κατ' αναλογίαν της μερίδος εκάστου αυτών.

Άρθρον Θ. Προσέτι κληροδοτώ εις τον εν Αθήναις προς διάδοσιν των Ελληνικών γραμμάτων Σύλλογον 100.000 νέας δραχμάς τας οποίας θέλει καταθέσει εις την Εθνικήν Τράπεζαν της Ελλάδος επί τόκω ο ειρημένος Σύλλογος και το οποίον ποσόν θέλει μένει επί τόκω αιωνίως και επ' άπειρον. Εκ των τόκων του ποσού τούτου ο εν λόγω Σύλλογος θέλει επιμελείσθαι να σπουδάζωσι τρία ή και πλείονα, αναλόγως του εισοδήματος, άρρενα παιδιά εκ της πατρίδος μου Ξάνθης εκ των οποίων το έν θέλει είσθαι εκ των πλησιεστέρων συγγενών μου, θέλουσι δε ορίζεσθαι τα παιδιά αυτά τη κοινή εκλογή του Αρχιερέως Ξάνθης, του Υπουργείου ή Προξενικού Πράκτορος της Ελλάδος και δύο εκ των πλησιεστέρων συγγενών μου. Τα δε έτερα έν ή δύο θα εκλέγονται μεταξύ των πτωχοτέρων και των επιμελεστέρων μαθητών. Εάν δε τυχόν δεν υπάρχουσι παιδιά συγγενών μου θα εκλέγονται ξένα, αλλά πάντοτε εκ της Ξάνθης τα πτωχότερα και τα επιμελέστερα. Τα παιδιά ταύτα θέλουσιν εκπαιδεύεσθαι εν τω εν Αθήναις Εθνικώ Πανεπιστημίω, μετά δε τας διδακτορικές αυτών εξετάσεις θα απέρχονται προς τελειοποίησιν των σπουδών των εις τι των εν Ευρώπη Πανεπιστημίων θα επιστρέφουσι δε εκείθεν μετά την απαιτουμένην φοίτησιν και απόκτησιν του οικείου Πανεπιστημιακού διπλώματος. Ο ειρημένος Σύλλογος έχει το δικαίωμα να παύση την εκπαίδευσιν οιοδήποτε εκ των ξένων τούτων παιδίων ουχί δε των συγγενών μου όταν ήθελεν παρατηρήσει ότι τα εκπαιδευόμενα παιδιά δεν ανταποκρίνονται εις τον προορισμόν των και δεν προσδεύουσι. Τα ούτως εκπαιδευόμενα μη συγγενή μου παιδιά οφείλωσι μετά την αποπεράτωσιν των σπουδών των και τη προηγούμενη εγκρίσει του Συλλόγου να διδάξωσιν εν τη πατρίδι μου Ξάνθη και, αν αύτη δεν έχει ανάγκην, εις άλλα μέρη της Θράκης ή της Μακεδονίας κατά την έγκρισιν του Συλλόγου. Προσέτι ο ειρημένος Σύλλογος είναι υποχρεωμένος να καταβάλη τα έξοδα της εκπαίδευσεως του παιδός Κωνσταντίνου Ζαλάχα μετά την λήξιν από σήμερα τεσσάρων ετών μέχρι της εν Ευρώπη αποπερατώσεως των σπουδών αυτού και αποκτήσεως διδακτορικού διπλώματος.

Άρθρον Ι. Προσέτι αφήνω:

Εις τον εν Αθήναις Εθνικόν Στόλον 10.000 νέας δραχμάς.

Εις το Ορφανοτροφείον Χατζηκώστα εν Αθήναις 1.000 νέας δραχμάς.

Εις το Εθνικόν Ελληνικόν Νοσοκομείον Κωνσταντινουπόλεως δραχμάς νέας 2.000.

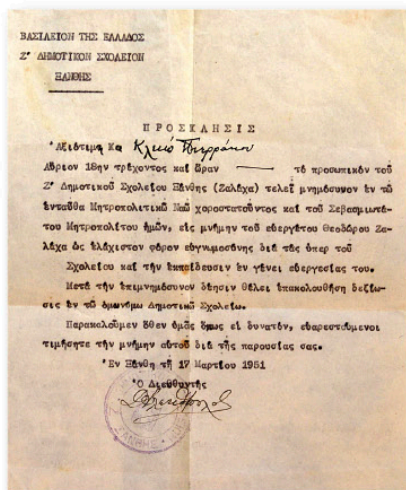
Εις το Εθνικόν Ελληνικόν Ορφανοτροφείον Κωνσταντινουπό-

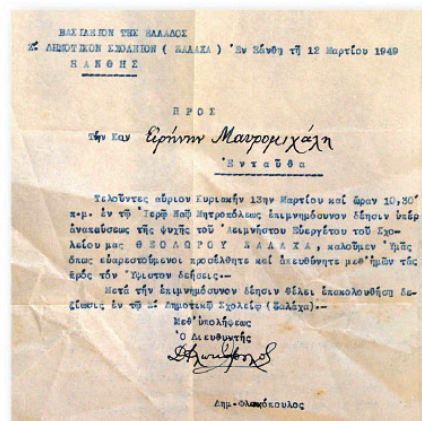
19

19. Η Αγαθονίκη Κοντογιάννη, θυγατέρα της ανεψιάς του Θ. Ζαλάχα, Φρόσως, με τον Καρδιτικό σύζυγό της Γιώργο Σπανό και το πρώτο παιδί τους, την Ειρήνη. Φωτογραφία του 1929 μπρος στο παλιό σπίτι των Ζαλάχα, στην οδό Ζαλάχα 23 στο Σαμακόβ.

20-21. Δύο προσκλήσεις του 1949 και 1951 υπογεγραμμένες από τον τότε διευθυντή του Ζ' Δημοτικού Σχολείου Δημ. Φλωκόπουλο, που ήταν και προπολεμικά δάσκαλος στο Ζ' Δημ. Σχολείο με την Ευαγγελία Κοπάκου. Η πρώτη απευθύνεται προς την σύζυγο του Γεωργίου Μαυρομιχάλη, Ειρήνη, το γένος Δήμου, θυγατέρα της Αναστασίας, αδελφής του Θ. Ζαλάχα. Η άλλη προς την Κλειώ Πιερράκου, κόρη του Μιχαήλ Μαυρομιχάλη, υιοθετημένη από τους θείους της Γεώργιο και Ειρήνη Μαυρομιχάλη.

20

21

λεως επίσης δραχμάς νέας 2.000.

Εις την εν Φαναρίω Κωνσταντινουπόλεως Μεγάλην του γένους Σχολή δραχμάς νέας 2.000.

Εις το εν Ξάνθη Ελληνικόν Σχολείον και Παρθεναγωγείον δραχμάς νέας 2.000.

Άρθρον ΙΑ. Εάν μετά την αφαίρεσιν όλων των ανωτέρω κληροδοτημάτων κατά τας αναγραφείσας μερίδας των κληρονόμων υπάρχη περίσσευμα εκ της χρηματικής περιουσίας μου, το περίσσευμα τούτο θέλει διανεμηθεί ως εξής. Το μεν εν τέταρτον

22

θέλει λάβει ο εν Αθήναις προς διάδοσιν των Ελληνικών γραμμάτων Σύλλογος, το δε δεύτερον τέταρτον η εν Αθήναις επιτροπή του Εθνικού Στόλου, όπως χρησιμεύσει δια τον Εθνικόν Στόλον. Το τρίτον τέταρτον η σύζυγός μου Αικατερίνη και το τελευταίον τέταρτον να διανεμηθώσι μεταξύ των οι ανωτέρω ειρημένοι τρεις ανεψιοί μου και τέσσαρες ανεψιαί μου κατ' αναλογίαν της μερίδος εκάστου αυτών.

Άρθρον ΙΒ. Προσέτι παραγγέλλω εάν τα εισοδήματα των εγκαταλειπομένων κληροδοτημάτων (θα προστεθεί και το περίσσευμα, αν ήθελεν ευρεθή, εις τον προς διάδοσιν των Ελληνικών γραμμάτων Σύλλογον) εξαρκούσι προς εκπαίδευσιν πλέον των δύο ή και τριών παιδων ούτος υποχρεούται να παραλαμβάνη εκ της πατρίδος μου Ξάνθης επίσης και ετέρους παίδας εφ' όσον τα εισοδήματα εξαρκούσι.

Άρθρον ΙΓ. Προς τον αυτόν Σύλλογον κληροδοτώ προσέτι το ποσόν των δραχμών 4.000 όπως διαθέση αυτάς δι άλλους σκοπούς, ους ήθελεν εγκρίνει.

Άρθρον ΙΔ. Εκτελεστάς της διαθήκης μου διορίζω τον πρόεδρον του εν Αθήναις προς διάδοσιν των Ελληνικών γραμμάτων Σύλλογον και τους φίλους μου Σπυριδωνα Παλαιολόγον, Ιωάννην Φιλιππίδην και Γαβριήλ Σταματιάδην, εμπόρους, υπηκόους Έλληνας. Ούτοι θέλουν φροντίσει μετά των κληρονόμων μου να εκκαθαρίσωσιν άπασα την χρηματικήν περιουσίαν μου και παραδώσωσι αυτήν κατά τους όρους της διαθήκης μου ταύτης. Επίσης δε όπως η κτηματική μου περιουσία περιέλθη ασφαλώς

22. Ορφανοτροφείο θηλέων, Ξάνθη 1950. Η Κλειώ Μαυρομιχάλη-Πιερράκου, συνοδεύει τους τότε βασιλείς Φρειδερίκη και Παύλο.

εις την κατοχήν των προσώπων άτινα ως ανωτέρω αναφέρω. Εκφράζω δε την ευγνωμοσύνην μου προς τους ειρημένους εκτελεστάς διά τους κόπους ούς θα λάβουν, ών βέβαιος ότι ευχαρίστως θέλουν υποστεί το βάρος τούτο προκειμένου περί Εθνικού μάλλον σκοπού. Παρακαλώ δε άπαξ του έτους την ημέραν της Ορθοδοξίας να γίνεται μνημόσυνον και Αρχιερατική λειτουργία εις την Εκκλησίαν της Μητροπόλεως Ξάνθης και να μνημονεύονται τα ονόματα των γονέων μου, εμού και της συζύγου μου. Ταύτα είναι η τελευταία μου θέληση ήν ελπίζω ότι θέλουν σεβαστεί πάντες οι συγγενείς μου και δεν θέλουν προσβάλλει την παρούσαν μου ασεβούντες προς την μνήμην μου και προς το της πατρίδος συμφέρον. Εάν δέ τις τούτων ήθελε προσβάλλει την παρούσαν μου επιθυμώ και ορίζω όπως απωλέση παν ό,τι δι' αυτόν αφιέται. Έγγραφα και υπέγραφα ίδια χειρί την παρούσαν μου μίαν και μόνην και έθεσα την υπογραφήν εις όλας τα σελίδας αυτής, την οποίαν θέλω καταθέση επισήμως εν τω Εμπορικώ Γραφείω της εν Κωνσταντινουπόλει Βασιλικής Ελληνικής Πρεσβείας.

Θ. Ζαλάχας.

Προσθήκη: Διά πάσαν περίπτωσην απρόβλεπτον ακυρώσεως της παρούσης διαθήκης μου θέλω και παραγγέλλω άπασαι αι διατάξεις αυτής να ισχύουσι. Εν Καδίκιοι την ογδόην Ιανουαρίου 1884.

Μετά το πέρας της αναγνώσεως της διαθήκης ταύτης ο Πρόεδρος μετά του Γραμματέως υπέγραψαν εις έκαστον φύλλον αυτής καθώς και εις το τέλος.

Εφ' ώ συνετάχθη το παρόν πρακτικόν όπερ αναγνωσθέν και βεβαιωθέν υπεγράφη παρά του Προέδρου και του γραμματέως.

Ακριβές αντίγραφον Εν Κωνσταντινουπόλει τη 20 Αυγούστου 1908 – Ο Γενικός Πρόξενος.

23. Φωτογραφία του 1961. Το ζεύγος Κώστα και Μαρίας Σπανού με το γιο τους Γεώργιο. Δεξιά η Κυριακή Γιατζόγλου, μητέρα της Μαρίας. Στον όροφο του πατρογονικού σπιτιού των Ζαλάχα που διέσωζε ακόμη την αρχική του μορφή με τα κατακόρυφα συρόμενα παράθυρα και την ξύλινη επένδυση.

Γενεαλογικό δένδρο οικογένειας Ζαλάχα

